

Приказ

УДК: 371.3::811.133.1

DOI: 10.19090/MV.2025.16.1.319-326

СТУДИЈА О ФРАНЦУСКОМ РАЗГОВОРНОМ ЈЕЗИКУ И ИЗАЗОВИМА ЊЕГОВОГ УКЉУЧИВАЊА У НАСТАВУ ФРАНЦУСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Nataša Radusin-Bardić:

Francuski razgovorni jezik i fonovarijacije u kontekstu nastave francuskog kao stranog jezika [elektronski izvor].

Novi Sad: Filozofski fakultet, 2024, 231 стр.¹

Међу издањима објављеним у јубиларној години обележавања седамдесет година постојања Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду (1954–2024) публикована је и монографија Наташе Радусин-Бардић *Francuski razgovorni jezik i fonovarijacije u kontekstu nastave francuskog kao stranog jezika*. Настала као плод ауторкиног дугогодишњег изучавања фонетике и фонологије савременог француског језика и, нарочито, особености француског разговорног језика (фр. *français familier*), те проблема везаних за његову имплементацију у настави намењеној онима који овај језик уче као ини, монографија на једном месту окупља теоријске и практичне увиде из поменутих ужих научних области, расветљавајући и многе значајне, али запостављене социолингвистичке и нормативнолингвистичке теме. Премда се као средишњи предмет научног рада у монографији одређује испитивање осетљивог међуодноса стандардног и разговорног француског језика, с посебним нагласком на фоноваријацијама, односно фонетски модификованим, по правилу скраћеним облицима својственим спонтаном, усменом дискурсу изворних говорника, она доноси и знатно шире погледе на питања језичког нормирања и планирања, стандардизације језика и језичке варијације уопште. Посебан допринос овог наслова огледа се у томе што се средишње и периферне теме у њему сагледавају с циљем изналажења практичних решења за примену у настави француског као страног језика, која би у коначишту резултирала

¹ Преузето са: URL<<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2024/978-86-6065-854-0>> [5. 8. 2025].

унапређењем опште комуникативне компетенције србофоних ученика предметног језика.

У погледу структуре, текст се грана у једанаест целина: *Predgovor* (15–16); *Uvod: Fonovarijacije u francuskom razgovornom jeziku i njihov značaj u nastavi francuskog kao stranog jezika* (17–24); *Prvi deo: Opis i mesto jezičke varijacije u nastavi francuskog kao stranog jezika* (25–62); *Drugi deo: Ortoepska norma francuskog jezika* (63–71); *Treći deo: Fonetsko-fonološki sistem i prozodijske odlike standardnog francuskog jezika* (73–96); *Četvrti deo: Fonetsko-fonološke odlike razgovornog francuskog jezika i fonovarijacije* (97–139); *Peti deo: Francuski razgovorni jezik i fonovarijacije u nastavi francuskog kao stranog jezika* (141–166); *Zaključak* (167–170); *Izvori* (171–173); *Literatura* (175–192); *Prilog: Predlozi kontekstualizovanih aktivnosti namenjenih nastavi francuskog kao stranog jezika (nivoi: A2, B1, B2) zasnovani na odlomcima iz filmskih dijaloga koji ilustruju francuski razgovorni jezik* (193–231).

У уводном одељку (17–24) читалац се упознаје са ширим научним контекстом истраживачког проблема, са предметом, методологијом, циљевима, структурном организацијом рада и изворима грађе. У засебно насловљеном сегменту табеларно су приказани симболи међународног фонетског писма који су коришћени за потребе описа изговора стандардног, али и разговорног француског језика, што резултате истраживања отвара ка оном делу заинтересоване истраживачке и/или стручне јавности који не влада у потпуности било француским језиком, било његовом фонетском транскрипцијом. Полазећи од тога да се многи ученици француског као страног језика, чак и након више година учења и солидног нивоа знања, суочавају са озбиљним потешкоћама у ситуацијама усмене комуникације са изворним говорницима, ауторка указује на неопходност темељнијег и доследнијег приступања особеностима француског разговорног језика у настави намењеној странцима. Уз подсећање да чак и у актуелним глотодидактичким токовима примат имају писани медијум и стандарднојезичка норма, по правилу настала на темељима оног варијетета који у датој језичкој заједници ужива статус „престижног”, ауторка констатује да такво вишедеценијско занемаривање разговорног језика у наставном процесу има изразито негативне последице на пољу усменог разумевања, изражавања и интеракције ученика француског језика. Пошто је настанак фоноваријација у директној корелацији са језичком економијом – једним од примарних чинилаца који доводе до промена у језичком систему, у овом одељку посебно се истиче неопходност унакрсног сагледавања фонетско-

-фонолошких специфичности разговорног француског језика у ширем контексту, како са становишта других нивоа језичког система (прозологије, морфологије, дериватологије, синтаксе, лексикологије) тако и из угла других (примењено)лингвистичких (интер)дисциплина, у првом реду анализе дискурса, социолингвистике, прагматике, функционалне стилистике, те глотодидактике.

Наредни сегмент монографије (25–62) започиње сликовитим поређењем дихотомије писани/усмени језик с битком „између добра и зла”, у циљу указивања на дугогодишњи ривалитет двају примарних медијума језичког израза. У оквиру засебног пододељка, представљен је историјат занимања за друштвену функцију језика и проучавање одлика разговорног језика у француској лингвистици, почев од пионирских студија Ф. де Сосира, А. Мејеа, А. Сешеа, те Ж. Жилијерона, насталих махом на прелазу из XIX у XX век, преко маргинализованих проучавања обележја разговорног језика у јеку ере структурализма и трансформационо-генеративне граматике, све до пораста интересовања за његово проучавање половином прошлог века, коју обележава развој интердисциплинарног повезивања лингвистике са сродним друштвено-хуманистичким наукама. Посебна вредност овог поглавља састоји се и у представљању најзначајнијих корпуса и пројеката испитивања француског разговорног језика, осмишљених првенствено за потребе унапређења наставе намењене страним ученицима. Поред упознавања са историјски значајним, пионирским подухватима те врсте (нпр. *Le Français fondamental*, *Le Corpus d'Orléans*), читалац на овом месту може пронаћи исцрпне податке о структури, садржају и напредним корисничким могућностима које пружају дигитализовани корпуси француског разговорног језика новијег датума (нпр. *CLAPI*, *FLORALE*, *FLEURON*). Поглавље употпуњују теоријски увиди социолингвистике, прагматике и анализе дискурса, који се овде укрштају с циљем прецизнијег тумачења термина кључних за анализу предочену у средишњем делу монографије, а то су: *језичка варијација/раслојавање*, *језички варијетет*, *језичка варијабла*, *језичка норма*, *стандардни* и *нестандардни језик* итд. Вредан помена јесте и сегмент у коме се најпре представља сложено, а каткад и тешко разлучиво питање (међу)односа термина (*језички*) *регистар*, *ниво* и *стил*, а потом и неки од алтернативних приступа опису језичке варијације у француском језику. Пример таквог приступа јесте у романистици нашироко примењивани *дијасистем*, настао на темељима изворне класификације Е. Кошеријуа, у којој се пажња посвећује појединачним типовима језичке варијације (нпр.

дијахронијска, дијатопијска, дијафазна, дијастратска варијација итд.). Поглавље затвара својеврсна ретроспектива односа према феномену језичке варијације у склопу комуникативног приступа и акционе перспективе – двају приступа који су обележили област глотодидактике на прелазу из XX у XXI век – уз осврт на одговарајуће препоруке доступне у склопу *Заједничког европског референтног оквира за живе језике* (ЗЕРОЈ) из 2001. године.

Наредно поглавље посвећено је ортоепској норми француског језика, с нагласком на њеном новијем историјском развоју, али и на односу језичке норме према језичкој варијацији у контексту наставе француског као страног језика (63–71). Преглед досадашње референтне литературе на француском и на српском језику указује на доминантно присуство стандарднојезичке норме у уџбеницима намењеним странцима, али и на чињеницу да је овај традиционални и унеколико конзервативни приступ с временом уступио место знатно „флексибилнијој језичкој норми” која – несумњиво под утицајем тековина прагматике, анализе дискурса и социолингвистике – придаје све већи значај идентификовању, разумевању и, посебно, потоњој адекватној примени обележја разговорног језика у конкретној говорној ситуацији.

Окосницу монографије чине две комплементарне целине посвећене фонетско-фонолошком систему и прозодијским одликама стандардног (73–96), односно разговорног француског језика (97–139). Ове целине уједињене су у заједничком циљу – представљању артикулационих и прозодијских особености француског стандардног и разговорног језика, које се овде додатно и контрастирају, обезбеђујући на тај начин систематичнији и јаснији увид у многе сложене језичке појаве које захватају првенствено фонетско-фонолошки систем, а у извесној мери и друге нивое – од морфосинтаксичког, преко лексичког, до (социо)прагматичког.

На почетку прве поменуте целине најпре је, кроз детаљно упознавање са елементима говорног апарата, дат преглед општих принципа творбе гласова, да би се у наставку поглавље усмерило ка представљању темељних артикулационих обележја гласовног система француског језика, тј. његове стандарднојезичке норме. Ово поглавље има изражен општелингвистички, па и типолошки карактер, пошто се фонеме стандардног француског језика (њих укупно тридесет шест), као и инхерентна артикулациона обележја доводе у везу са сличним појавама у другим језицима, отварајући простор за њихово даље контрастирање. Вокали, полувокали и консонанти стандардног језика представљени су и детаљно класификовани према месту, односно начину творбе, при чему се појединачне артикулационе појаве илуструју помоћу

великог броја транскрибованих примера. Овај сегмент затвара преглед прозодијских обележја француског језика, с тежиштем на акценту, ритму и најучесталијим слоговним следовима. Имајући у виду да је у питању језик у коме акценат нема дистинктивну функцију, посебно се истиче важност исправног идентификовања ритмичке групе која образује јединствену значењску целину, а чији је последњи слог уједно и носилац (растућег) акцента (нпр. *C'est un étudiant étranger* 'То је страни студент' [se-tœ-ne-ty-djã-e-trã-**ze** //]. Са становишта контрастивне лингвистике, значајна су запажања да француски стандардни језик, попут других припадника романске гране индоевропске породице, бележи доминантан број отворених слогова (према неким истраживањима, тај је удео између 70 и 80%), што уједно објашњава због чега се за њих често везује епитет „мелодичан”.

Наредно поглавље, посвећено фонетско-фонолошким одликама и фоноваријацијама својственим француском разговорном језику представља окосницу монографије. У њему се на сличан начин као и у претходном сегменту представљају артикулационе и прозодијске одлике овог језичког регистра, с тим што се бројна одступања и упрошћавања описују и у спрези са другим факторима, попут психолингвистичких, социолингвистичких и социопрагматичких, дајући самој анализи изражену интердисциплинарну црту. Међу најзначајнијим фоноваријацијама детаљно су, између осталог, описани и илустровани случајеви пропадања непостојаног *e* и ланчане асимилације гласова коју покреће ова појава карактеристична за француски разговорни језик, неретко изазивајући и промене на морфосинтаксичком плану исказа (уп. нпр. *Je ne sais pas* 'Не знам': [zənsepa] > [z(ə)nsepa] > [zsepa] > [ʃsepa] > [ʃʃepa] > [ʃepa] / [ʃepa]). Када је реч о другим учесталим фоноваријацијама, своје место у анализи нашли су и случајеви пропадања осталих ненаглашених вокала (уп. нпр. *peut-être* 'можда' [pøtɛtr] и *p't-être / p't-êt'* [ptɛtr ; ptɛt]), затим примери пропадања консонаната и редукције одговарајућих група (уп. нпр. *par exemple* 'на пример' [paʁɛgzɑ̃:pl] и *par e'zemple* [paʁezɑ̃:pl]), те нешто ређи случајеви пропадања полувокала (уп. нпр. *voilà* 'ето' [vwala] и *là* [vla]). Осим што су примери опремљени дуплим транскрипцијама с циљем целовитог описа разлика у њиховом изговору у односу на стандарднојезичку норму, дато поглавље значајно је по томе што са фонетско-фонолошког становишта темељно објашњава узроке промена које су фреквентне речи, изрази и конструкције претрпеле у овом регистру. По потреби, то се чини и са психолингвистичке и социопрагматичке тачке гледишта (нпр. у случају промена изазваних несигурношћу или неверицом

говорног лица итд.). Овај сегмент заокружује засебан одељак посвећен теми која се налази на размеђи фонетике са фонологијом и морфологије са деривацијом. У њему се разматра општејезичка тенденција скраћивања речи (фр. *truncation*) изостављањем читавих слогова, било на почетку (нпр. *autobus/bus*), било на крају речи (нпр. *adolescent/ado*, *exposition/expo*, *faculté/fac*).

Теоријски и практични увиди представљени у претходном делу књиге налазе своју пуну примену у склопу поглавља усредсређеног на изазове укључивања фоноваријација својствених француском разговорном језику у наставни процес (141–166). Полазећи од констатације да је, услед обима градива и релативно малог броја часова, наставник приморан да прави компромисе и изборе који често резултирају занемаривањем овог регистра у настави, ауторка настоји да с једне стране пружи одговоре на питања везана за узраст ученика и ниво знања на којем се одлике разговорног језика могу успешно имплементирати у настави, а с друге стране и да понуди конкретне предлоге који се тичу механизма представљања фонетско-фонолошких одлика савременог француског разговорног језика и фоноваријација. С циљем изналажења одговора на ова питања, приступљено је упоредној анализи референтних приручника за француски језик, конципираних према препорукама ЗЕРОЈ-а (2001), те савремених уџбеника фонетике, чиме су покривени почетни, средњи и напредни нивои владања овим језиком (А1–Б2/Ц1). Анализа класичних и аудио-визуелних вежби из одабраних дидактичких извора указује да се аутентични материјали који верно дочаравају одлике разговорног језика могу успешно применити у настави, али да је то неопходно чинити „postepeno, planski i kontinuirano” (стр. 157), те у складу са нивоом знања и узрастом ученика. Супротно дугогодишњем, увреженом ставу да овај регистар не би требало уводити на почетном, па чак ни на средњем нивоу познавања језика, анализа референтне научне литературе, приручника и уџбеника показује да се аутентични материјали (исечци из филмова, телевизијских емисија, серија и сл.) могу укључити у наставни процес већ од почетног нивоа подстицањем глобалног разумевања и усвајања основних вербалних и невербалних одлика које карактеришу неформалне видове комуникације. Коначно, конкретни предлози из поглавља опремљени су линковима који воде до одговарајућих мрежних страница са примерима контекстуализованих вежби разврстаних према нивоу језичког знања.

Закључна разматрања (167–170) доносе концизан осврт на полазне хипотезе и најзначајније резултате до којих се дошло у истраживању. На овом

месту поново долази до изражаја концепт „флексибилне језичке норме” којим се – према ауторкиним речима – могу савладати разлике између дескриптивног и прескриптивног приступа опису језика, уз додатно уважавање свих других критерија који утичу на (не)прихватљивост језичког израза у одређеном контексту. Када је реч о типовима језичке варијације, посебан се акценат ставља на неопходност благовременог и континуираног рада на дијафазној, тј. ситуационој варијацији, захваљујући чему ће ученици моћи да се успешно прилагођавају различитим (ван)језичким чиниоцима који управљају комуникативном ситуацијом. У том смислу, ауторка истиче велики, често недовољно искоришћени потенцијал аутентичних аудио-визуелних докумената, који у постојећим условима не само да могу на најбољи начин ученицима приближити фонетско-фонолошке и друге језичке особености француског разговорног језика, већ им могу приближити и друге концепте, од социопрагматичких до културолошких и цивилизацијских.

У сегменту *Izvori* (171–173) библиографске референце су пописане и груписане према врсти грађе, односно дела, тако да су најпре побројани аудио и аудио-визуелни извори (песме, серије, филмови, скечеви), а потом и књижевни извори и стрипови. Следи одељак *Literatura* (175–193), у коме је наведено преко две стотине библиографских јединица, разврстаних такође у неколико категорија. Монографију затвара *Prilog* (193–231), који доноси садржајне предлоге контекстуализованих активности применљивих у настави на нивоима А2, Б1 и Б2. У питању су предлози засновани на исечцима из шест културних филмова новијег датума (*Taxi, La Fabuleux Destin d'Amélie Poulain, Un gars, une fille, Le jeu, L'ascension, La Vie Scolaire*), који верно дочаравају француски разговорни језик и неке од њему својствених фоноваријација. Сваки документ опремљен је основним информацијама о филму и нивоу знања за који је предвиђен, описом сцене, циљева и предложених активности, општим (фонетско-фонолошким, морфолошким, синтаксичким и лексичким) одликама уоченим у одабраној сцени, као и табелама у којима се примери транскрибују најпре у свом стандарднојезичком, а потом и у разговорном облику.

Монографија Наташе Радусин-Бардић *Francuski razgovorni jezik i fonovarijacije u kontekstu nastave francuskog kao stranog jezika* представља иновативно и садржајно остварење домаће франкороманистике, које у себи уједињује актуелне теоријске увиде из области фонетике са фонологијом и глотодидактике, обogaћене достигнућима социалингвистике, прагматике и других грана у чијем су фокусу питања неформалне комуникације и односа

према ситуационом раслојавању језика. Узимајући у обзир чињеницу да су теоријске поставке доследно и сврсисходно примењене у циљу изналажења оптималних решења за унапређење наставног процеса, може се закључити да је реч о студији која умногоме обогаћује постојећу литературу, осветљавајући притом многе важне, али недовољно истражене теме које ће, верујемо, свој пуни потенцијал тек остварити у оквирима домаће лингвистичке и лингводидактичке средине.

Анђела Д. Васиљевић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

andjela.vasiljevic@ff.uns.ac.rs

<https://orcid.org/0000-0002-5486-4686>

Примљено: 29. 8. 2025.

Прихваћено: 9. 9. 2025.